

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. ΙΙ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συγρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη αρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συνδρομές (3 δη την τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲν προπληρώσει τὴν συνδρομὴν του.

20 λεπτά τὸ φύλλο. — Τὰ περασμένα φύλλα που λιοῦνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμὴ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθῆνα σ' ὅλα τὰ κίосκια, καὶ στὶς ἐπαρχίες σὰ πραχτορεία τῶν Ἐφημερίδων.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλά στίς 6 τοῦ Δεκέβρη γράφηκε, μὲ γράμματα χτυπητὰ μάλιστα, συνέντευξη τοῦ Συνταγματάρχου κ. Μέξα ἀπὸ τὸ Παρίσι. Καμμιά φορά στίς ἀνταπόκρισεις στρεβλώνονται τὰ λόγια, μὰ σ' αὐτὴ τὴν περίστασι δὲ φαντάζομαι τέτοιο κατόρθωμα τοῦ ἀνταποκριτῆ.

Γι' αὐτὸ γράφω μερικὰ γιὰ ξεκαθάρισμα τῶν ὤσων δὲν ἔπρεπε νὰ πει σὲ δημοσιογράφο ὁ Συνταγματάρχης γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐπιχείρησης τῶν Ἀγίων Σαράντα πέρυσι τὸ Νοέβρη καὶ πὺ τὴν ἀσκημὴ ἀποτυχία προσπαθᾷ νὰ τὴ φορτώσει στὴ ράχη τοῦ Σπυρο-Μήλιου.

Ἐδῶ ἐγὼ, δὲ θὰ ἐξετάσω ἂν ἔπρεπε ν' ἀντλάσει τὴν ἐπιχείρησι, ἂν ἔπρεπε νὰ περιμένει τοὺς Ἄγιους Σαράντα τόσες μέρες, ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήνῃ ἐλεύθερους τοὺς Τουρκαρβανίτες πὺ πιάνανε οἱ χωρικοί, ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήσει τὸν Ἀβδουραχμάν Ἀγά τῆς Γκιάστας νὰ φύγει κ' ἔτσι νὰ μαθαίνουνε οἱ Τούρκοι μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα τί γίνεται στοὺς Ἄγιους Σαράντα, οὔτε ἂν βράδισε καλά, οὔτε ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήσει τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα τῶν Ἀγίων Σαράντα ὁποῦθε δὲ θὰ τὸν ἐβγαζε οὔτε ὁ διάολος, οὔτε ἂν ἔπρεπε φουρφουρισμένος νὰ φύγει νύχτα καὶ

νὰ πετάξει τὸ στρατὸ στὴν Κέρκυρα καὶ τόσα ἄλλα. Αὐτὰ εἶναι ζητήματα γιὰ πάρα πέρα.

Ὁ κ. Μέξας στὸ δημοσιογράφο λέει, ὅτι ἀπότρυχε, γιὰτὶ ζήτησε βοήθεια ἀπὸ τὸ Σπυρομήλιο καὶ «οὐδεὶς ἐφάνη, οὐδεὶς ἀπολύτως οὐδεὶς διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ πλάγια».

Λοιπὸν :

Ὁ Σπυρομήλιος εἶχε στείλει ἔγγραφο στὰ κάτω χωριά τῆς Χειμάρρας καὶ διάταξε νὰ πάνε ὅλοι οἱ ἐπισημοὶ ἀπὸ τὸ Πικέρνι, Χουντιεσόβο, Λούκοβο, Ἄγιοβασίλη, Νίβιτσα, γιὰ βοήθεια τοῦ στρατοῦ πὺ θάβγαينه στοὺς Ἄγιους Σαράντα.

Καὶ κατέβηκαν μὲ τὸν καπετὰν Βασίλη τὸ Μπουμπούτση Λουκοβιώτες, Χουντιεσοβιώτες, Ἄγιοβασιλιώτες, Νίβιτσιώτες καὶ 42 Μπαμπουργιώτες, πὺ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες εἶχανε φτάσει στὴ Χειμάρρα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἀρματωμένοι. Στὴν Κέρκυρα εἶχανε μαζεφτεῖ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ (Ἀμερικῆ, Ἀγγυφτο). Οἱ Πικερνιώτες, δὲν πρόφτασαν νὰ ἔλθουνε μαζί τὴν ἴδια ἡμέρα, ἀλλὰ κατεβαίνανε. Ὁ κ. Μέξας συνεννοήθηκε μὲ τὸν Καπετὰν Μπουμπούτση καὶ μάλιστα τὸν διάταξε νὰ στέκεται πάντα στὰ ὑψώματα μπροστὰ κ' ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ στρατὸ του.

Τὴν προπαραμονὴ νομίζω τῆς προχώρησης, 25 τοῦ Νοέμβρη, ἦλθε πεζὸς στοὺς Ἄγιους Σαράντα—ὁ γιὸς τοῦ Δημήτρη τοῦ Μαρτίκου ἀπὸ τὸν Ἄγιοβασίλη—μὲ γράμμα ἀπὸ μέρος τῆς πολεμικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἄγιοβασίλη γιὰ τὸ Μέξα. Τὸν βόηκε στὸ σπῆτι τοῦ κ. Ν. Μπαμίχα πὺ ἔτρωγε μὲ τοὺς ἐμπόρους. Τὸ γράμμα ἔλεγε, ἂν κρίνει καλὸ, νὰ πάνε νὰ πιάσουνε τὴ ράχη τοῦ Ἄγιοβασίλη. Ὁ Μέξας ἀπάντησε μὲ γράμμα στὸ Μπουμπούτση καὶ τοῦ ἔλεγε ν' ἀρχίσει νὰ προχωρᾷ καὶ νὰ μὴ σταματῆσει πουθενά. Νὰ τραβάει ὅλο μπροστὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὴ δημοσιὰ καθαρίζοντας τὸν τόπο ὅσα μὲ τὸ Ζουλιάτι. Τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη πιάσανε τουφεκί οἱ Κατωχειμαρριώτες στὴ Βάνα καὶ προχωράγανε ὅλο μπροστὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὴ δημοσιὰ καθαρίζοντας τὸν τόπο γιὰ τὸν ταχτικὸ στρατὸ ὅπως εἶχανε διαταγή.

Τὴν ἡμέρα τῆς προχώρησης τοῦ στρατοῦ, 28 τοῦ Νοέμβρη, φτάσανε τὸ πρῶτ' πεζοὶ καὶ οἱ Πικερνιώτες μὲ σημαία. Μὰ δὲ βόηκανε τοὺς ἄλλους Χειμαρριώτες νὰ ἐνωθοῦνε—γιατὶ ἐκεῖνοι εἶχανε τραβήξει μπροστὰ—καὶ πῆγε ὁ ἀρχηγὸς τους ὁ Ἄρ. Κέντρος στὸ Μέξα καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ γράμμα τοῦ Σπυρο-Μήλιου. Ὁ Μέξας τοῦ εἶπε «εὐχαριστῶ, δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ἄλλους» καὶ τὴν ἴδια μέρα τοὺς ἔστειλε πίσω στὸ Πικέρνι μὲ τὴ «Λεφκάδα» τοῦ Γιαννουλάτου, ὁὲν περισσευάμενος.

Νὰ λοιπὸν βοήθειες πὺ ἔλαβε καὶ περισσεὶες μὰ-

λιστα. Κ' έτσι τὰ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ Μέξια τὰ ἀσφάλιζε γερὰ ὁ Πιστριτίσας ποταμὸς ποὺ εἶχε κατεβάσει καὶ εἶτανε ἄθατος καὶ πέρα ἀπὸ τὸ ποτάμι: στὰ ὑψώματα εἶτανε οἱ Φοινικιώτες καὶ κρατούσανε τὸ ἄκρο δεξιὸ τοῦ ἴου Λόχου ποὺ προπορευότανε. Ἀριστερά, εἶτανε οἱ Κατωχωρίτες τῆς Χειμάρρας. Γι' αὐτὸ δὲ καὶ σὺν ὑποχώρησε ὁ στρατός, οὔτε τὰ πλευρὰ τοῦ πήρανε, οὔτε κὰν τὸν κυνήγησαν. Ἀφοῦ ὑποχώρησε ὁ κ. Μέξιας σκόρπισαν στὰ τριγυρινὰ χωριὰ οἱ Τουρκαρβάνιτες καὶ καίγανε ἔτι βρισκάνε καὶ δὲν ἄφησαν ἄκαυτο χωριὸ οὔτε πέτρα ὄρθια. Ὁ ταχτικὸς Τούρκικος στρατός, τὸ διάστημα ἀπὸ τὸ γεφύρι τοῦ Πιστριτίσα ὡς τοὺς Ἁγίους Σαράντα, ποὺ εἶναι 2 ὥρες, τὸ ἔκανε γιὰ 3—4 μέρες! Ποτὲ δὲ φανταζόντουσαν ὅτι θὰ ἄφινε ὁ στρατός μας ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ ὑψώματα ἔτσι καὶ νὰ φύγει.

Λέει ἀκόμα ὁ κ. Μέξιας ὅτι ὁ Σπυρο-Μήλιος «ἔδωκε τόσο κακὰς πληροφορίας, ὥστε ἡ καταστροφή θὰ ἦτο μεγάλη ἐὰν δὲν ἐλαμβάνοντο μεγάλα μέτρα προνοίας.....» ἀν δὲν πέταγε δηλαδὴ αὐτὸς τὸ στρατὸ σὺν κουδάρι στὴν Κέρκυρα τὴ νύχτα.

Τί πληροφορίες ἤθελε; Κάθε μέρα παγαινοερχόντουσαν πεζοὶ ἀπὸ τὰ χωριὰ μὲ γράμματα κ' ἔλεγαν ἔτι γινότανε.

Νὰ καὶ χεροπιαστὰ πράματα.

Οἱ Τούρκοι τοῦ Δέλβινο καὶ τῶν γύρω χωριῶν, σὰ βγήκε ὁ στρατός, τὰ χρειάστηκαν καὶ ἀποφάσισαν νὰ παραδοθοῦνε.

Καὶ ἐπειδὴ ξέρανε, ὅτι ὁ στρατός μας χωρὶς ἄλλο θὰ καταλάβαινε τὸ Δέλβινο γιὰ τὸν Τούρκοι εἶτανε λίγοι καὶ θὰ τράβαγε γιὰ τὴ Μουζίνα, γράφανε στοὺς Ἑλληνας τῶν χωριῶν καὶ τοὺς ζήτηγαν μπέσα «ὡς κἀνουν ἔτι θέλουνε οἱ ταχτικοὶ στρατοὶ ἀναμεταξύ τους, ἐμεῖς τὰ χωριὰ ν' ἄχουμε ἀδερφοσύνη». Αὐτὰ τὰ μάθαινε ὁ Μέξιας καὶ ἔπρεπε μόλις βγήκε νὰ προχωρήσει. Τί περίμενε;

Τὴν προπαραμονὴ τῆς προχώρησης, ὁ Ὁμὲρ ἐφέντης ἀπὸ τὸ Δέλβινο, ἔγραψε στὸ Γιώργη Παπαγκίκα στὴ Νίδισα γράμμα μπιστεμένο καὶ τοῦ ἔλεγε, ὅτι φτάνουνε ἀπὸ τὰ Γιάννενα 6 τούρκικα τάγματα μὲ 8 κανόνια. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὴν ἴδια ἡμέρα τὸ ἔστειλαν οἱ Νιζιτσιώτες στὸ Μέξια στοὺς Ἁγίους Σαράντα μὲ ἓνα χωριανό τους, μαζὶ στείλανε καὶ τὸ Βασίλη τὸ Γκίκα ἀπὸ τὸν Ἁγιοβασίλη. Αὐτὸ δὲ τὸ μαρτυροῦν ἔλη ἡ Νίδισα. Ὁ Μέξιας ἔλαβε τὸ γράμμα καὶ γελώντας εἶπε: «Αὔριο θὰ δεῖτε τί θὰ πάθουνε οἱ ἀγάδες».

Ὁ κ. Μέξιας δὲν πίστεψε τὸ γράμμα. Εἶχε κἀνεὶ ἐπιτελεῖσθαι ἀπὸ ἐμπόρους κάτω στοὺς Ἁγίους Σαράντα καὶ αὐτοὶ τοῦ ἔλεγαν νὰ μὴν πιστέβει τὰ γράμματα αὐτὰ, γιὰ τὴν εἶναι πονηριὲς τῶν Τούρκων καὶ

ὅτι οὔτε Τούρκοι ἔρχονται οὔτε τίποτα καὶ ὅτι στὸ Δέλβινο εἶναι λίγοι ἀντάρτες Ἀρβανίτες καὶ λίγοι ζαπτιέδες.

Κ' ἔτσι καθότανε ὁ Μέξιας χωρὶς νὰ τραβάει μπροστὰ κ' ἐζητοῦσε μὲ ἀποσταλμένους «γῆν καὶ ὕδωρ» μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι μὲ τὸ πρῶτο μᾶρς θὰ τὰ πάρει ἔλα.

Γιατὶ ἀν πίστεβε τὸ γράμμα αὐτὸ δὲ θὰ πήγαινε μπλοῦκι ὅλο τὸ στρατό, ὅλες τὶς ὑπηρεσίες, πεζικό, πυροβολικό, πολυβόλα, καζάνια, ταμεῖα, ἀποσκευές ἀξιωματικῶν, κτλ. νὰ τὰ σταματήσει ἔλα αὐτὰ μπροστὰ ἀπὸ τὸ γεφύρι τοῦ Πιστριτίσα σὲ ἀπλωτὸ μέρος, ἀκάλυπτο, ποὺ φαινότανε ὅλο ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Δέλβινο (μάλιστα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες νὰ ἔχουνε πετάξει τοὺς γυλιούς τους καὶ νὰ κατοῦράνε γύρω στὰ βᾶτα) καὶ στὴ μέση ὁλοῦντο αὐτοῦ τοῦ μπλοκιοῦ νὰ στήσει τὰ τέσσερα κανόνια τοῦ Κρούπ καὶ νὰ ρήχνει σὰ νὰ πήγαινε σὲ κανένα πανηγύρι τοῦ Δέλβινο. Γι' αὐτὸ καὶ σὺν ἄξάρνα ἄρχισε τὸ κανονίδι τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ Μπαματάτι, κατατόκισε τὰ συγκεντρωμένα τμήματα καὶ τὰ σκόρπισε γιὰ λίγα λεφτὰ σὺν κοπάδια καὶ μείνανε τόσο στὸν τόπο καὶ τόσο τραυματίες ζωντανοὶ ποὺ σφαχτήκανε. Καὶ ἔφυγε νύχτα γιὰ τὴν Κέρκυρα, ἀφήνοντας στὴν τύχη τους τὰ χωριὰ καὶ τὰ γυναικόπαιδα.

Τόσος μάλιστα εἶτανε ὁ πανικός του, ποὺ ἔπεισε τοὺς ἀρμόδιους καὶ στάλθηκαν βαπόρια στὰ Σπήλια τῆς Χειμάρρας μὲ ἐντολὴ στὸ Σπυρο-Μήλιο ὅτι «ἀφοῦ ὁ Μέξιας ἀναγκάστηκε νὰ ὑποχωρήσει καὶ Τούρκικος στρατός κατεβαίνει, νὰ στείλει τὰ γυναῖκα κόπαιδα στὴν Κέρκυρα».

Ὁ Σπυρο-Μήλιος δὲν τὰ ἔστειλε καὶ δὲν πάθανε καὶ τίποτα.

Στοὺς Ἁγίους Σαράντα, ὕστερα ἀπὸ μέρες κατέβηκαν οἱ Τούρκοι ἀφοῦ δὲ βρήκανε ἀντίσταση.

Γ.

“ΓΡΑΜΜΑΤΑ”

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Τόμος Δεύτερος (400—450 σελίδες)

Συντροπή φρ. 10, προπληρωτέα.

Διεύθυνση: «Grammata» B. R. 1146, Alexandri (Egyptee)